

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tea Dobrišek

Sociološka analiza domov za ostarele in sodobne oblike bivanja starejših

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽEBE VEDE

Tea Dobrišek

Mentor: Izr. prof. dr. Marjan Hočevar

Sociološka analiza domov za ostarele in sodobne oblike bivanja starejših

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Sociološka analiza domov za ostarele in sodobne oblike bivanja starejših

V diplomskem delu, smo obravnavali domove za ostarele in gospodinske skupnosti kot obliko sodobnega bivanja starejših. Zaradi demografskih sprememb, se naša družba sooča z zahtevami po novem načinu institucionalnega varstva starejših. Sedanje oblike namreč ne zadovoljujejo več kriterijev sodobne družbe, v smislu potreb ostarelih. Tako, se pojavlja vprašanje, ali domovi za ostarele služijo zahtevam posameznikov, kot tudi zahtevam celotne družbe. Znotraj tega, nas zanima tudi, ali je domove za ostarele še vedno moč razumeti kot totalne institucije. Tako so se v današnjih časih zaradi kritik domov za ostarele začele pojavljati gospodinske skupnosti, ki služijo kot alternativa domovom. Te bi naj zadovoljevale potrebe, katerih v domovih ni moč zadovoljiti. Slednje se navezujejo predvsem na vprašanje integracije in individualizacije starejših v institucionalnih oblikah bivanja. Tako smo domove za ostarele in gospodinske skupnosti, obravnavali predvsem na podlagi integracije in individualizacije starejših v domovih za ostarele ter gospodinskih skupnosti z družbeno-prostorskega vidika. V delu so analizirane tudi potrebe starejših po individualizaciji in integraciji domov za ostarele in v gospodinskih skupnostih. Podatke smo pridobili s pomočjo lastne ankete v dveh domovih.

Ključne besede: ostareli, dom za ostarele, gospodinske skupnosti, integracija, individualizacija.

Sociological analysis of nursing homes and modern forms of dwelling elderly

In diploma, we dealt with nursing homes and household communities as a form of modern way of living for the elderly. Because of geographical changes, our community confronts with demands for new way of institutional care for the elderly. Indeed the current forms does not meet several criteria of modern society in terms of needs of elderly. Thus arise the question, if home nursing requires individual and society demands. Within we are interesting in whether nursing homes can still be seen as a total institution. It is a joint household presented as an alternative to homes and a new form that meets the criteria and the needs which nursing homes can not. The latter are related mainly to the question of integration and individualization of elderly in institutional way of living. Thus we discussed nursing homes and household communities mainly on the basis of integration and individualization of the elderly in nursing homes and home communities with socio-spatial perspective. Furthermore, we also analyzed the needs of the elderly to individualisation and integration of nursing homes and in home communities. Data were acquired with the help of our own research in a two nursing homes.

Keywords: elderly, nursing home, household community, integration, individualization.

Kazalo

1 UVOD	5
2 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE IN PROSTORSKE POSLEDICE	7
3 DOMOVI ZA OSTARELE TER GOSPODINJSKE SKUPNOSTI.....	9
4 INDIVIDUALIZACIJA IN INTEGRACIJA V DOMOVIH ZA OSTARELE IN GOSPODINJSKIH SKUPNOSTIH.....	11
5 DOMOVI ZA OSTARELE KOT TOTALNA INSTITUCIJA?.....	13
6 EMPIRIČNI DEL.....	15
6.1 METODOLOŠKA IZHODIŠČA	15
6.1.1 Vzorčenje in izvedba.....	16
6.1.2 Demografski podatki.....	17
6.1.3 Hipoteze	17
6.2 ANALIZA PODATKOV IN UGOTOVITVE	17
6.2.1 Socialna integracija na družbeno prostorski ravni	17
6.2.2 Individualna družbeno prostorska raven.....	21
7 SKLEP.....	24
8 LITERATURA.....	26
PRILOGA A: Vprašalnik o integraciji in individualizaciji domov za ostarele in gospodinjskih skupnostih.....	29

Kazalo slik

Slika 6.1: Procent različnih udeleženih aktivnostih	19
---	----

Kazalo histogramov

Histogram 2.1: Starostna sestava Slovencev po spolu za leto 2008 in 2060	7
Histogram 6.2: Število oseb v sobah.....	21

1 UVOD

Tako v Sloveniji, kot tudi drugod po svetu, se danes soočamo z vse večjim demografskim problemom. Gre za povečanje števila starih nad 65 let in zmanjšanje števila mladih. Ker se bo v prihodnosti število starejših povečalo, s tem pa spremenile njihove potrebe, je družba začela uvajati različne oblike bivanja starejših.

Te oblike bivanja starejših je Ramovš (2003) opredelil kot programe, ki delujejo kot sklopi socialnih mrež, ter ponujajo ljudem v tretjem življenjskem obdobju, da bolj kakovostno živijo, njihovim družinam pa lajšajo skrb.

Vendar s sociološkega vidika, te oblike bivanja ne pomenijo »bolj kakovostnega« življenja, ampak predstavljajo družbeno okoliščino in različne mehanizme načina življenja.

Zaradi starajoče družbe, smo tako pred novim izzivom, kako zagotoviti starejšim življenje kot ga želijo in jim s tem nuditi čim večje udobje. V ta namen, se danes uveljavljajo nove oblike bivanja za starejše (ene izmed njih so gospodinjske skupnosti). Te ohranjajo samostojnost starega človeka in spodbujajo njegove aktivnosti, med tem ko domovi za ostarele delujejo predvsem na institucionalni ravni. Tako so velikokrat potrebe ljudi, ki v njih živijo zanemarjene, oziroma jih prilagodijo tako, da je za institucijo čim bolj racionalno. Hojnik Zupanc (1994) pravi, da domovi institucionalno gledano, omogočajo maksimalno prostorsko povezanost, a na drugi strani minimalno zasebnost. Tako zadovoljujejo le del osebnih potreb stanovalcev.

Ker pa se star človek, za takšen način bivanja vse pogosteje odloči sam, je pomembno, da mu bivalni prostor nudi možnost osebnega izpopolnjevanja, da so mu zadoščene materialne potrebe, ter da je poskrbljeno za njegove fizične potrebe. Ob zadovoljevanju takšnih in drugačnih potreb, ima star človek v domu ali skupnosti, še vedno možnost integracije, kot tudi individualizacije.

Da so ljudje v domih lahko individuumi ob enem pa člani družbe, je mogoče z izboljšanjem pogojev sožitja med materialnimi in nematerialnimi pogoji. Ramovš (2004), meni da so ti pogoji še vedno slabi, ter da jih ni mogoče rešiti samo z enostavnim prestrukturiranjem, ampak je za to potrebna pomoč strokovnjakov, ki lahko prostor naredijo tudi socialnega.

V tem delu, se bomo tako osredotočili na prostorsko in družbeno razlikovanje domov za ostarele in gospodinjske skupnosti. Namen, je prikazati Slovenske razmere individualizacije

in integracije starejših v domovih za ostarele in gospodinjskih skupnostih, ter ugotoviti, ali slednje predstavljajo boljše možnosti institucionalnega bivanja starejših.

Glede na to, da so domovi včasih veljali za totalne institucije, imajo v družbi še vedno skrit pridih, da ljudje ki v njih bivajo, delajo nepomembne. Zato bomo prav tako pogledali, ali domovi še vedno veljajo za totalne institucije.

Prostor je pri teh oblikah bivanja, ključnega pomena. Na to kaže raziskava Harperja Ice (2002), ki je ugotovil, da ljudje v domovih za ostarele večji del dneva (v 43 %) preživijo v svojih sobah.

Naš cilj, je tako pokazati vpliv prostora in same organizacije na ljudi ki v njih živijo, ter ali je ta primeren, glede na njihove osebne potrebe in želje.

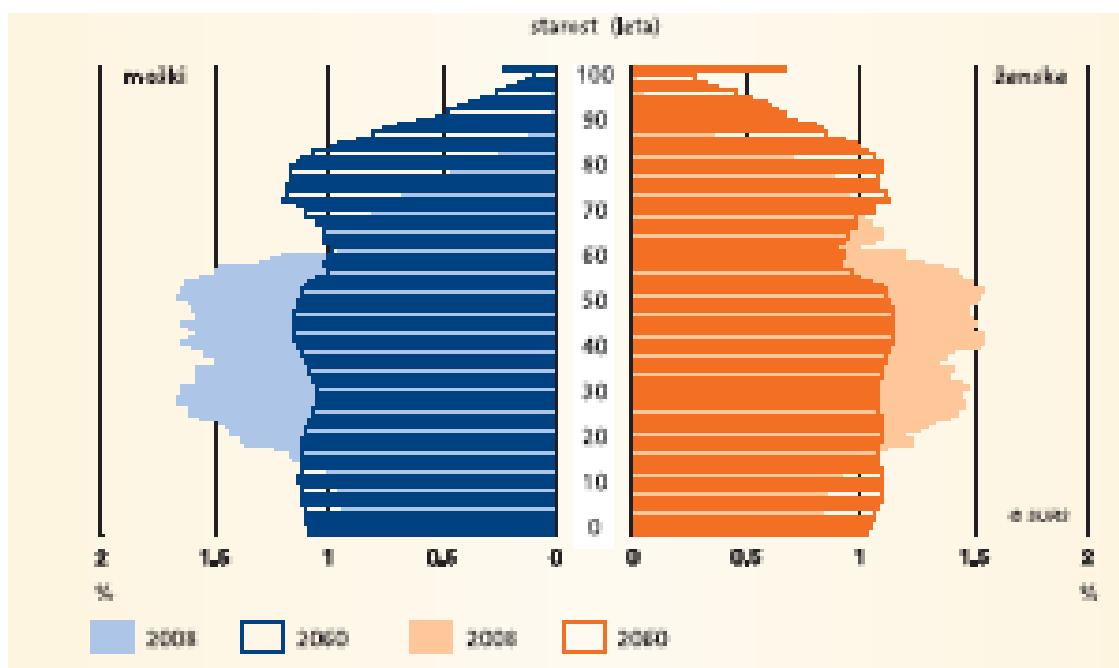
Prvi del naloge, bo torej temeljil na teoretski podlagi individualizacije in integracije v prostoru, prav tako pa tudi na vprašanju domov kot totalnih institucij. Ta bo podlaga za nadaljnji empirični del, na podlagi katerega bomo preverili hipoteze, oblikovane na teoriji.

2 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE IN PROSTORSKE POSLEDICE

Starostna struktura prebivalcev Slovenije, kot tudi sveta, se skozi leta bistveno spreminja. Podatki Statističnega urada Republike Slovenije, od leta 1948 do 2008 za Evropo, kažejo da se število starih do 14 let zmanjšuje, delež starih od 65 let naprej pa povečuje. Že leta 2020, bi naj v Evropi število starih nad 65 let, presegalo število starih do 14 let. (Statistični urad Republike Slovenije 2009)

Starostna sestava Slovencev za leto 2008 (glej Histogram 2.1) kaže, da je delež prebivalcev starih nad 65 let velik, med tem ko je deleže mladih manjši. Tako bi naj bil leta 2060 delež starih nad 60, večji od deleža starih do 14 let. (Statistični urad Republike Slovenije 2009)

Histogram 2.1: Starostna sestava Slovencev po spolu za leto 2008 in 2060

Vir: Eurostat v Statistični urad Republike Slovenije (2009).

Vse to pa narekujejo družbi, da spremeni odnos do starejših in njihovega načina bivanja. Tako so se že na prehodu v moderno družbo začele uvajati spremembe. Prva je bila tako imenovan zavarovalniški sistem, oziroma upokojensko zavarovanje, ki je starost začela

institucionalizirati. Druga večja sprememba, pa so bile tako imenovane institucionalne oblike varstva. (Hojnik Zupanc 1999)

Prva sprememba je povzročila le začasno rešitve, saj pomeni, da delež zaposlenih skrbi za delež upokojenih. Glede na to, da povojni »baby boom« še ni doživel starosti, se bo posledično socialno varstvo in s tem tudi ekonomija države otežila. Tako finančne zmožnosti države, ne bodo več mogle reševati teh problemov, zahteve starejših pa se bodo večale. Mnogi so zato mnenja, da se teh zahtev ne da rešiti samo s prestrukturiranjem domov za starejše, infrastrukturnimi spremembami, ter večjo ponudbo novejših oblik bivanj, kot so gospodinjske skupnosti. (Kerbler 2011, 16)

Predvsem v Sloveniji, je starost ob upokojitvi glede na ostale Evropske države nizka. To hkrati pomeni tudi bolj aktivno prebivalstvo. Tako problem ne nastaja pri oblikah bivanj, ki nudijo osnovno oskrbo manj aktivnim starejšim. Problem nastaja, kako zagotoviti druge oblike bivanja aktivnim starejšim, ter ob enem narediti to bivanje finančno dostopno vsem ljudem.

Ker prihaja do pomanjkanja teh oblik bivanja, so posledice demografskih sprememb tudi »povečana prisotnost pojava depresije in osamljenosti glede na vitalne mlajše generacije«. (Černič in Kumer 2011, 8)

Nove oblike bivanja, bodo tako nudile razbremenitev zaposlenega prebivalstva, ter hkrati zadovoljevanje potreb starejših. Ker bo delež starejših tako velik, bo potreba tudi po čim večji vključenosti starejših v samo družbo in njene aktivnosti.

3 DOMOVI ZA OSTARELE TER GOSPODINJSKE SKUPNOSTI

O različnih tipih institucionalnega bivanja starejših, se danes govori zaradi različnih razlogov stanovalcev, za odločitev o takšni obliki bivanja. Ljudje pa imajo poleg razlogov, tudi različna pričakovanja. Tako si nekateri želijo ostati aktivni, ob enem pa imeti zagotovilo, da bo ob različnih težavah, za njih poskrbljeno.

Največkrat se ljudje odločijo na podlagi njihovih mobilnosti. Tako so nekatere oblike bivanja namenjene ljudem, ki so fizično samostojni, druge ljudem, ki so malo manj. (Ramovš 2003, 280)

Trenutno najbolj pogosta oblika institucionalnega bivanja starejših v Sloveniji so še vedno domovi za ostarele. Po Riseborough in Fletcher (2003) so ti, oblika bivanja starejših, kjer je prostor dojet kot dom, ljudem v njem, pa omogoča družbeno aktivnost. Prav tako, je okoli stanovalcev organizirana oskrba, katera je fleksibilna in nudena 24 ur. (Riseborough in Fletcher v Croucher in drugi 2006, 12)

V domove, se ljudje v Sloveniji preselijo, ko jih starost pripelje do mere, ko sami ne morejo več skrbeti zase, prav tako pa za njihove potrebe ne morejo skrbeti sorodniki. Ti ponujajo nastanitev, hrano in zdravstveno oskrbo. (Kambič 1998, 131) Največja značilnost domov, je veliko število sob, v katerih so lahko največ tri osebe. Sostanovalci imajo skupne sanitarije, vsi stanovalci v domu, pa imajo skupno jedilnico in druge skupne prostore.

Drugačen način bivanja starejših, ki pa v Sloveniji šele prihaja v veljavo, so gospodinjske skupnosti. Te so v Sloveniji po večini nameščene v sam dom in so oblike bivanja starejših ljudi, ki živijo v skupini, znotraj katere samostojno opravljajo vsakdanje stvari. In ravno samostojno delo pri vsakdanjih stvareh, jih razlikuje od domov za ostarele.

Gospodinjske skupnosti, so se najprej pojavile kot alternativa standardnih domov za ostarele. Največja razlika med njimi in domovi za ostarele, je v arhitekturni zasnovi, ter prostorski razporeditvi. (Ramovš 2003, 319)

Za razliko od domov, se za preselitev v gospodinjsko skupnost odločajo starejši, ki so bolj aktivni, ter lahko vsakdanja opravila opravljajo sami. V njih živi največ dvanajst oseb, vsak

pa ima svojo lastno sobo s svojimi sanitarij in kopalnico. Prostori so razporejeni tako, da je dnevni prostor in kuhinja v sredini in lahko dostopna vsakemu izmed stanujočih. Tu je vsak dan prisotna gospodinja, ki skrbi za različna opravila, negovalne osebe pa prihajajo tja samo po potrebi, med tem ko so slednje v domovih za ostarele prisotne cel dan. (Grdiša 2010, 107)

Tako si ljudje v skupnostih sami pripravljajo obroke, pri tem jim pomaga gospodinja, prav tako pa niso časovno vezani na čas obroka, kot je to značilno za domove. Stanovalci v njih sami skrbijo za čistočo, ter samostojno opravljajo stvari enako, kot so to počeli pred vselitvijo. Prednost takšnega načina bivanja je tudi ta, da se osebje ne menjava tako pogosto kot se to dogaja v domovih.

Domovi, kot skupnosti morajo biti postavljeni v okolje, ki je urbano, saj s tem omogočajo ljudem lažji dostop do življenja, kakršnega so poznali pred vselitvijo v dom. (Grdiša 2010, 80–81)

V Sloveniji skupnosti še niso tako zelo razširjene in delujejo le v sklopu domov za ostarele. Med tem pa so te v Evropi zelo pogoste, a je čakalna doba za njih daljša, kot pa za običajne domove (Kerbler 2011, 15–16), kar kaže na razpon med počasnim prostorskim uvajanjem skupnosti v okolje, ter hitrim sprejetjem družbe takšnih oblik bivanja za starejše.

4 INDIVIDUALIZACIJA IN INTEGRACIJA V DOMOVIH ZA OSTARELE IN GOSPODINJSKIH SKUPNOSTIH

Individualizacija je »razvojni proces na mikrosociološki ravni in se povezuje z edinstvenostjo posameznikov v odnosu do okolja in do samega sebe«. (Hojnik Zupanc 1999, 27) Posameznik se tako razlikuje od drugih, to razlikovanje pa uveljavlja v širšem okolju. Da pa lahko posameznik svojo individualnost razvija, mora biti v nenehnem odnosu z okolju. (Hojnik Zupanc 1999, 27)

Posameznik razvije odnos do drugih. Ta odnos pa spremlja socialna integracija, ki se nanaša na občutek posameznikov, da pripadajo določeni skupnosti. (Adams v Adams in drugi 2000, 608)

Starejši imajo ob vstopu v institucionalno življenje še vedno občutek, da pripadajo prejšnji skupini, vendar so postavljeni v drugačno kulturo. Tako doživijo obrat v njihovi »moralni karieri«, katero so pred tem oblikovali na prepričanjih in na podlagi dožemanja samega sebe, ter dožemanja od okolice. (Goffman 1961, 12–18)

Ljudje v starosti, tako bodrijo izkušnje, ki so jih pridobili skozi življenje. Te izkušnje so za njih ničelne, če jih ne morajo nekje uporabiti. Zato je »širina in kvaliteta« stikov v času tega življenjskega obdobja še kako pomembna. Ti stiki, ljudem omogočajo večjo individualnost in jim širijo prostorsko mobilnost, ter varujejo pred vse večjo družbeno izolacijo. (Hojnik Zupanc 1999, 15–16) Zato je prostor v tem času še kako pomemben, saj jih ob enem pripelje nazaj v družbo, kot drugo pa jim mora omogočati, da se v težkih časih lahko umaknejo od nje.

Stanovalci s preselitvijo v domove izgubijo večino starih stikov, prostorska mobilnost pa se jim začne manjšati. Mnoge raziskave kažejo, da se ljudje v domovih in drugih oblikah institucionalnega bivanja starejših, počutijo socialno izolirani. Sicer je stopnja socialne vključenosti odvisna tudi od posameznika, vendar mnogi poročajo o težkem razmerju med javnim in privatnim v domovih/skupnostih. (Baker v Croucher in drugi 2006, 41–42)

Ker se prostor v starosti večino omeji le na bivalnega, to predstavlja problem, saj človek v njem preživi vsaj tri četrtine svojega življenja in s tem posledično pogojujejo družben kontekst človeka. Posamezniku se ob preselitvi odpre nov prostor, ki je ožji od prejšnjega, v

sklopu svoje lastne identitete, pa človek oblikuje samostojno življenje. Ob tem postane potreba po participaciji v družbi še večja. (Hojnik, Zupanc 1999, 28)

Tudi Giddens (1991) ugotavlja, da ljudje ob spremembah doživijo težave. Da te prebredejo, jim pomaga njihova individualnost, ta pa se po njegovem oblikuje v skladu s časom, ter prostorom. Tako prostor pogojuje identiteto, z njegovo spremembo, pa lahko pride do konflikta. Zato je pomembno, da nov prostor omogoča razvoj obstoječe identitete, za kar pa je potrebna prostorska svoboda.

Prav tako je pomembno, da je lokacija postavljena v center dogajanja, saj starejšim ki so gibalno ovirani, omogoča lažji dostop. S tem pa se jim širi tudi možnost za socialne stike in nove dejavnosti. Ob enem, pa sam pogled na urbano območje in dogajanje, daje ljudem občutek, da so del nekega urbanega območja, čeprav se tega ne more udeležiti. (Winter v Grdiša 2010, 81)

Pomembna pa ni le lokacija ampak tudi sama razporejenost prostorov in število oseb v sobah. Privatnost tako starejšim pomeni, sposobnost prijete oskrbo brez pomoči druge osebe in možnost, da imajo zasebne pogovore z obiskovalci. Mnogi se tako ob prisotnosti drugih sstanovalecev, niso zmožni pogovarjati o osebnih zadevah. Prav tako, težko vzpostavijo osebno rutino življenja, npr. bujenje ali spanje. (Calkins in Cassella 2006, 11)

Raziskave kažejo, da ljudje raje živijo v enoposteljnih sobah, kot pa da morajo to deliti z drugimi. Poglavitni razlogi, so večja privatnost ko na obisk pridejo druge osebe, pomanjkanje kontrole stanovalcev nad določenim življenjskim stilom ki so ga imeli prej in neprijeten občutek, da si lahko vedno pod nadzorom drugih. (Calkins in Cassella 2006, 1–8)

Vendar na drugi strani Lang in drugi (2008) v svoji raziskavi opozarjajo, da se ljudje ne zavedajo pomembnosti več posteljnih sob. Ljudje so s starostjo prostorsko omejeni, zato lahko sstanovanci pogosto predstavljajo njihov glavni socialni stik, prav tako pa si lahko med sabo nudijo večjo solidarno pomoč, kot bi jo bili deležni če bi bili v sobi sami.

Ker je skozi leta družba spoznala, da dom za ostarele ne nudi zadostne individualnosti in hkrati človeka ne vključuje v družbo na način, kot bi si to sam želel, so se pojavile različne oblike institucionalnega domovanja starejših, med njimi tudi gospodinjske skupnosti. Slednje naj bi v teoriji nudile več individualnosti, ter širšo integracijo. (Hojnik Zupanc 1999, 15–16)

5 DOMOVI ZA OSTARELE KOT TOTALNA INSTITUCIJA?

Ugotovitve strokovnjakov in zaposlenih v domovih za ostarele, se nanašajo predvsem na dejstvo in mnenje, da današnji domovi za ostarele ne zadovoljujejo sedanjih potreb starejših in da so prostorsko neprimerni. Tako »ni več vprašanje, koliko imamo programov pomoči, koliko ustanov za različne oblike varstva, temveč kako to vpliva na reševanje problemov ljudi in njihovo kvaliteto življenja«. (Mali 2006, 17)

Dom naj ne bi pomenil samo zgradbo iz betona, ampak pomeni počutje ljudi, ki živijo v njem. Vendar, je danes to zaradi nenehnih sprememb težko najti. Tako daje dom pogosto občutek zapora. (Bauman 2002, 217–218)

To pa je eden izmed glavnih razlogov, da so domovi za ostarele, velikokrat poimenovani, ter enačeni s totalnimi institucijami. Slednje so ustanove, kjer je posameznik odrezan od ostalega sveta, prav tako pa v njih prihaja do velikega razpona med skrbniki ter udeleženci. (Weinstein 1982, 268)

Goffman (1961, 4), v svojem delu *Asylums* deli totalne institucije na štiri kategorije. Domovi spadajo v prvo kategorijo in sicer med institucije, ki izvajajo oskrbo za ljudi, ki so nezmožni skrbeti za sebe. Pri tem je potrebno opozoriti, da je koncept totalne institucije idealni tip, zaradi katerega ne moremo vseh lastnosti posplošiti na določeno institucijo. Glavna karakteristika totalnih institucij je po njegovem, končanje vsakdanjega življenja. Tako vsakdanje dejavnosti človeka, postanejo dejavnosti večje skupine ljudi, v njih prihaja do velikega razkoraka med osebjem in stanovalci. (Goffman 1961, 6–9)

Glede na današnje razmere v domovih, lahko trdimo, da ljudje niso v celoti ločeni od ostalega sveta. Zakonsko je določeno, da mora biti dom postavljen v urban prostor, v središče civilizacije po možnosti v ruralen prostor. Če to povežemo z Goffmanovim smernicam totalne institucije (popolna oskrba, konkretne aktivnosti, družbena segregacija in izolacija), lahko pridemo da razhajanj. (Mali 2006, 21–22)

Vendar pa kljub temu, nekateri še vedno ugotavljajo določene značilnosti skladno z domovi, npr. sama gradnja domov, ki jih dela pregledne in omogoča kontrolo. Prav tako vidijo povezavo s tem, da so ljudem ki v njih bivajo, odvzete vloge in jih postavlja v nove vloge.

Vendar s tem niso popolnoma ločeni od zunanjega sveta, kar je bistvena značilnost totalnih institucij. (Mali 2006)

Heinzelman (2002) je raziskoval značilnosti totalnih institucij v domovih za stare v Nemčiji. Ugotovil je, da domovi nimajo tipičnih značilnosti totalne institucije po Goffmanu, ampak da bi bilo potrebno za njih uporabiti drugačen, psevdo izraz totalnih institucij. Prav tako je ugotovil, da je potrebno današnje domove gledati v sklopu družbenega konteksta. Vendar na drugi strani, kakovost življenja še vedno določijo domovi. Ljudje prav tako preživijo največ časa v samem domu, zato je sama zgradba še toliko izrazitega pomena. Med drugim so raziskave pokazale tudi, da prihaja do velikega razhajanja med življenjem zunaj domov ter samim življenjem v domu. Ljudje se morajo časovno in prostorsko bolj prilagajati, kot so se morali zunaj domov, vendar so značilnosti čiste totalne institucije tu izključujoče.

Ker gospodinske skupnosti delujejo kot alternativa domovom, bi morali v njih tako najti manj značilnosti totalne institucije. Oskrbovanci imajo več možnosti za individualno življenje, kljub temu pa še vedno ohranjajo integracijo z ostalimi oskrbovanci in samim osebjem, vendar le v tolikšni meri, kot to želijo sami. Kar se tiče zaprtosti pred svetom, so v skupnostih ljudje še vedno pod kontrolo vendar ne 24 ur na dan, ampak samo v času prisotnosti gospodinje. Kljub temu, skupnosti še vedno ohranjajo več svobode, saj imajo stanovalci lastno sobo, ki jim omogoča možnost, da se umaknejo pred drugimi. Prav tako njihov urnik ni določen vsakodnevno in se lahko spreminja po potrebah. Najbolj pa se tu izniči sama organizacijska birokratizacija, kjer ni več tako jasne delitve vlog med zaposlenimi in stanovalci.

Zaradi kritike domov kot totalnih institucij, je družba začela bolj odprto gledati v odnosu do okolja in tako domove za ostarele povezala z njim. Tako danes institucija ni več zaprt sistem, ampak deluje v odnosu do družbe in v odnosu do fizičnega prostora. (Hojnik Zupanc 1999, 95)

6 EMPIRIČNI DEL

V teoretičnem delu, smo na podlagi literature pogledali dve prevladujoči vrsti institucionalnega bivanja starejših v Sloveniji, ter jih sociološko analizirali. Naš namen v empiričnem delu, je na podlagi analize in interpretacije predhodno opravljenih anket prikazati Slovenske razmere individualizacije in integracija starejših v domovih za ostarele, ter pogledati ali so alternativne oblike, v tem primeru hišne skupnosti boljše možnosti institucionalnega bivanja starih. S pomočjo anket, smo poskušali izvedeti, v kolikšni meri domovi za ostarele nudijo ljudem kakovostno življenje, kot si ga želijo sami, ter ali imajo ostareli v gospodinjskih skupnosti bolj zadovoljene individualne in integracijske potrebe, kot v domovih za ostarele.

Naša odločitev je temeljila na splošnosti teme, ki zajema širšo populacijo in ne osebni vidik posameznikov. V to lahko zajamemo širši vidik ljudi, katerega bomo posplošili na celotno populacijo. Hočemo prikazati družbeni vpliv institucionalnega bivanja, ter posameznikove potrebe.

6.1 METODOLOŠKA IZHODIŠČA

Za pridobitev podatkov smo uporabili ankete mešanega tipa, vprašanja ki so bila v večini primerov zaprtega tipa, nekaj pa jih je bilo odprtega. Za ta pristop smo se odločili, ker kvantitativne metode veljajo za najboljši način razumevanja vzorcev na podlagi velikih primerov. Prav tako, pa je pristop bolj uporaben za lažje preizkušanje teoretične ideje. (Ragin 2007, 143–145)

Prednosti takšnega raziskovanja so, da podobe temeljijo na splošnih vzorcih variabilnosti, ter so primerni za veliko število enot. Ta način daje prednost splošnosti, ter hkrati povzema izkustveno gradivo v enostavne koeficiente. Vendar na drugi strani ne omogoča globljega razumevanja, prav tako pa ne moremo raziskovati raznolikosti. (Ragin 2007, 149–150)

6.1.1 Vzorčenje in izvedba

V raziskavi je sodelovalo 56 oseb. Te so bile nameščene v dveh različnih domovih, znotraj enega pa imajo prav tako gospodinjske skupnosti.

Pogoji sodelovanja niso bili strogo določeni, razlog je velika onesposobljenost stanujočih. Večina ljudi v domovih, ni sposobna dajati izjav oziroma sodelovati, ker so na takšen ali drugačen način ovirani. Tako so bili splošni pogoji sodelovanja, osebe, ki so prostorsko mobilne vsaj v tolikšni meri, da so se sposobne same premikati po domu (če tudi na vozičkih).

Pri tem smo imeli težavo vzpostaviti stike z domovi, in pridobiti njihovo dovoljenje. Nekateri so odklonili sodelovanje, drugi so zahtevali pravna sredstva in niso zagotavljali sodelovanja. Tako smo uspeli v sodelovanja pridobiti dva domova, kjer v enem izvajajo tudi gospodinjske skupnosti.

Za izvedbo raziskave smo se predhodno dogovorili z vodji domov. Na dogovorjen dan smo se najprej sestali z njimi, nato smo po posvetu odšli do anketirancev. Prvi dan, nas je do njih spremljala vodja, tako da o tem še niso bili obveščeni. Drugi dan so bili ti predhodno obveščeni in zaprošeni s strani vodij doma. Enako je bilo tudi v drugem domu, kjer so bili anketiranci obveščeni že predhodno.

Raziskavo smo izvedli v prvem domu, dne 30.5.2013 in 31.5.2013, v drugem domu, pa 3.6.2013. Izvedba anket, je bila zaradi starosti anketirancev otežena. Sklenili smo, da je najbolje izvesti skupinsko anketiranje, saj mnogi niso bili sposobni brati, kaj šele obkroževati. Tako smo skupinam prebirali vprašalnike, ti pa so obkroževali, ter pisali, oziroma smo jim pri tem pomagali sami. Pri tem smo opazili omejitve, ki so se kazale v zadržanosti anketirancev, saj so ti odgovarjali v bližini drugih. Vendar zaradi starostnih onemoglosti, ankete ni bilo mogoče izvesti drugače.

Sama izvedba je na začetku pri skupini od 5 do 10 ljudi trajala pol ure, po prvem dnevu, ko pa smo se navadili tudi sami in ugotovili najhitrejšo metodo, pa okoli 15 do 20 minut.

6.1.2 Demografski podatki

V anketi je sodelovalo 19 moških in 37 žensk. Povprečna starost je bila 76 let. Od tega jih je 45 bivalo v domu za ostarele in 11 v gospodinjskih skupnostih. V povprečju pa so ljudje v njih bivali 1 leto.

6.1.3 Hipoteze

1. Gospodinjske skupnosti nudijo oskrbovancem večjo individualizacijo in integracijo.
2. V domovih so ljudje bolj prostorsko in časovno omejeni.
3. Starejši, ki bivajo v sobi z enim ali dvema sostanovalcema, si želijo več zasebnosti.

6.2 ANALIZA PODATKOV IN UGOTOVITVE

V nadaljevanju bomo analizirali pridobljene rezultate, ki smo jih pridobili s pomočjo anket. Namen tega, je prikazati možne razlike med integracijo v domovih za ostarele in gospodinjskih skupnosti, ter pokazati celotno sliko prostorskih in družbenih razmer v povezavi z individualnimi potrebami starejših v domovih za ostarele.

Tako bomo predstavili dva vidika, prvi bo integracija na družbeno prostorski ravni v domovih za ostarele in gospodinjskih skupnostih, drugi pa bo temeljil na individualni družbeno prostorski ravni v domovih za ostarele in gospodinjskih skupnostih.

6.2.1 Socialna integracija na družbeno prostorski ravni

Prvi sklop vprašanj se je nanašal na socialno integracijo. Tako so bile pri prvem vprašanju, kdaj lahko sprejemajo obiske, podane štiri možnosti. Ali te sprejemajo vsak dan, ne glede na čas, ali so omejeni s časom, ter ali jih lahko sprejemajo le ob določenih dnevih ne glede na čas, oziroma so ti omejeni s časom. 82,1 % jih je odgovorilo, da obiske lahko sprejemajo vsak

dan, ne glede na uro, med tem ko jih je 17,9 % odgovorilo, da lahko obiske sprejemajo vsak dan, le ob določenem času. Nihče pa ni odgovoril da so obiski omejeni dnevno.

Podobni rezultati, so bili pri drugem vprašanju, ki pa se je nanašal na njihov odhod iz doma. Tako jih je 89,3 % odgovorilo, da lahko dom zapustijo in se zopet vrnejo vsak dan, ne glede na uro, 10,7 % pa jih je odgovorilo, da lahko dom zapustijo in se zopet vrnejo vsak dan ob določenih urah.

Njihov odgovor je v protislovju s samim pravilnikom domov oziroma skupnosti. Namreč obiski so dovoljeni od osme ure zjutraj do sedme ure zvečer, za vse dneve, enako pa so določeni tudi odhodi.

Pojasnitve sem iskala v odgovorih, koliko oskrbovancev je sploh zapustilo dom v zadnjem tednu. 87,5 % procentov jih je odgovorilo, da doma niso zapustili nikoli, ali le enkrat, med tem ko jih je 12,5 % odgovorilo, da so dom zapustili od 2 do 7 krat. Med temi ki so dom zapustili, so ga največ zaradi obiskov (38 %), zaradi odhoda v trgovino (16,7 %) ter šaha in balinanja in obiska cerkve (5,6 %).

Razmerje med gospodinjskimi skupnosti in domovi v povezavi z osebno zunanjo mobilnostjo, ne kaže bistvenih razlik. Ker pa Pearsonov koeficient kaže na povezanost med vprašanjem kdaj lahko zapustijo dom, ter kolikokrat so ga zapustili, lahko sklepamo, da so bili ti odgovori podani zaradi dveh razlogov. Prvi razlog je samokritika raziskave, oziroma samo izvajanje raziskave. Namreč ob izvajanju raziskave vprašanim ni bilo razloženo, kaj natančno pomeni, da lahko dom zapustijo in se vrnejo ne glede na uro. Večina jih je tako odhode in obiske razumela v smislu dneva (od zjutraj do zvečer) in ne štiriindvajsetih ur. Ob natančni razložitvi bi bili tako rezultati verjetno drugačni.

Drugi razlog se nanaša na prostorsko mobilnost na makro ravni, ki je odvisna od njihovih fizičnih sposobnosti in se navezuje na širši prostor. S starostjo se manjša fizični prostor, ki ga posameznik lahko obvladuje. Na drugi strani, pa k manjši mobilnosti pripomore tudi upadanje »senzornih funkcij«, posameznik se počuti v okolju negotovega in se omeji na stanovanjski del. (De Long 1970 v Hojnik Zupanc 1999, 59–60) Tako tudi naši rezultati kažejo, na to, da so starejši stari do 75 let, dom v enem tednu zapustili večkrat ko so ga starejši nad 75 let.

V naslednjem sklopu vprašanj, sem želela izvedeti, pri katerih stvareh stanovalci sodelujejo znotraj doma, ali menijo, da so prostori za druženje po velikosti in številu zadostni, ter ali se udeležujejo kakšnih zunanjih aktivnostih. Pri tem jih je 73,2 % menilo, da so prostori dovolj

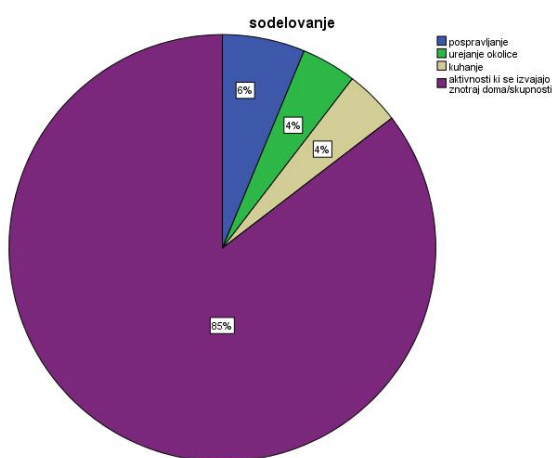
veliki in da jih je tudi številčno dovolj, 14,7 % jih je menilo da je prostorov dovolj a so premajhni, 10,7 % pa je menilo, da prostorov ni dovolj in da so ti premajhni. 1,8 % je neveljavnih odgovorov.

Pearsonov koeficient korelacije, je pokazal pozitivno povezanost med načinov bivanja, ter samim zadovoljstvom skupnih prostorov. Razlogov za to je verjetno več. Gospodinjske skupnosti imajo ob sebi stalno osebje, ki se ne menjuje tako pogosto. Znotraj se ohranjajo socialni stiki in širi skupinsko življenje. Pri različnih opravilih, so stanovalci spodbujeni k samostojnem delu, odgovornost pa je porazdeljena na več oseb. (Imperl 2012, 66–67)

Prav tako so v gospodinjstvih skupnostih prostori razporejeni drugače, kot so v domovih. Razporeditev prostora tako vpliva na občutek varnosti in ugodja. V gospodinjstvih skupnostih, pa je prostor razporejen tako, da omogoča družabno življenje, zato je tudi občutek integracije tam večji.(Imperl 2012, 68) Dobra razporeditev tako omogoča zagotovljene materialne potrebe (fizične potrebe, varnost), kot tudi potrebe socialne integracije (bližino drugih, možnost da odidejo ven iz skupnosti, aktivnosti in družbene kontakte).(Gerritsen in drugi 2004, 615–616)

Kar pa se tiče zunanjih aktivnosti je ugotovljeno, da 83,9 % ljudi ne sodelujejo pri nobenih aktivnostih, ki jih ne izvaja dom/skupnost, 16,1 % pa jih sodeluje. Od tega, jih (glej Sliko 6.1) 73,2 % sodeluje pri aktivnostih, ki jih izvajajo znotraj domov/ skupnosti (aerobika, predavanja), ostalih 26,8 % pa jih sodeluje tudi pri kuhanju, pospravljanju ter urejanju okolice.

Slika 6.1: Procent različnih udeleženi aktivnostih

Zakaj stanovalcev ne zanimajo dejavnosti, ki se izvajajo zunaj domov in jih bolj zanimajo dejavnosti znotraj doma je mogoče iskati v sami refleksiji in interesih. Slednji so namreč vedno družbene narave, če stanovalce ne zanimajo zunanje dejavnosti, za tem stojita dva razloga. Prvi se nanaša na Bourdieuovo razlago interesov, da za vsakim ne interesu stoji drug interes. Ker so ti odvisni od družbe, pomeni da okolje domov in skupnosti določa interese. (Bourdieu in Wacquant v Swedberg 1999, 292) Tako je od domov oziroma skupnosti odvisno katere interese se bodo posluževali stanovalci, interesi domov/skupnosti, pa so odvisni od širše družbe.

Na drugi strani pa nezanimanje povzroča refleksija stanovalcev. Stanovalci se odzivajo na dogodke tako, da neljube potlačijo, dobre pa ohranjajo v spominu. Prav tako, se pogosto preselijo iz svojega kraja, ob tem pa izgubijo stike z znanci. Nezainteresiranost tako nakazuje na izgubo stikov zunaj domov ki povzroča občutek osamljenosti. tako stanovalci ne razmišljajo o zunanjih aktivnostih, ker bi to povzročilo za njih neprijetne občutke.

Med tem, ko je tretji razlog nezainteresiranosti finančne narave, saj so pokojnine v Sloveniji na takšnem nivoju, da stanovalcem po plačilu doma oziroma skupnosti ne ostane dosti denarja, da bi lahko obiskovali zunanje aktivnosti.

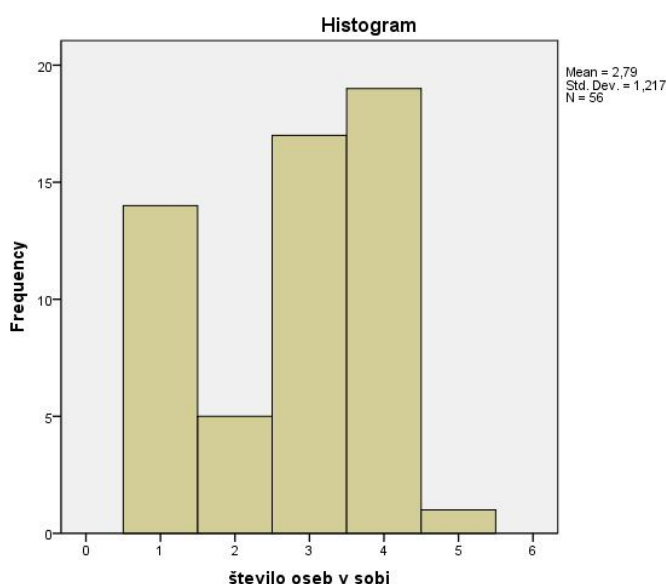
Zadnje zastavljeno vprašanje se je nanašalo na lokacijo doma/skupnosti, ki je odličen pokazatelj v kolikšni meri dom, oziroma skupnost, dela na tem da ljudi poveže z širšo družbo, ter jim ob enem omogoči da so samostojni. V našem primeru je tako 92,9 % ljudi menilo, da je lokacija primerna, 7,1 % pa da ta ni primerna.

Iz pridobljenih rezultatov, lahko sklepamo, da se domovi in skupnosti ne ozirajo toliko na zunanjo integracijo, ampak skrbijo za notranjo integracijo, torej povezovanje med ljudmi in aktivnosti znotraj domov in skupnosti. Prav tako, se ljudje znotraj gospodinjskih skupnosti počutijo bolj socialno integrirani, kot ljudje v samih domovih, čeprav se slednji počutijo dobro tudi v domovih.

6.2.2 Individualna družbeno prostorska raven

Naslednji sklop vprašanj se je nanašal na primarni prostor, sobo ter kopalnico stanovalcev. Tu je (glej Histogram 6.2) 2,5 % starejših bilo samih v sobi (vrednost 2), 8,9 % si jih je sobo delilo s partnerjem (vrednost 3), 30,4 % si je sobo delilo z eno osebo, katero pred tem niso poznali (vrednost 4), ter 33,9 % oseb si je sobo delilo dvema ali več osebama (vrednost 5). Od tega jih je 8,9 % imelo svojo kopalnico, 83,9 % si je kopalnico delilo s stanovalci, 7,1 % pa s partnerjem.

Histogram 6.2: Število oseb v sobah

Naslednje vprašanje se je glasilo »ali si želijo biti v sobi sami«. Izračun Pearsonovega Chi-kvadrata je pokazal, da ni povezave med tem vprašanjem in vprašanjem koliko jih je v sobi. Procent ljudi, ki si želijo biti v sobi sami je 28,6 %, 41, 1 % si jih ne želi, 5,4 % si tega želi včasih, vendar jim je všeč da imajo ob sebi sostanovalca.

Iz tega lahko vidimo, da si jih velik procent ne želi biti samih. Navedena sta bila dva razloga in sicer prvi, da si ne želijo biti sami zaradi družbe in drugi zaradi medsebojne pomoči.

Rezultate lahko razložimo na dveh predpostavkah. Prva izhaja iz izgube stikov. Ker ljudje v času institucionalnega bivanja izgubijo primarne stike, te nadomeščajo sostanovalci, ali

medicinsko osebje. Ker pa slednji veljajo v širši družbi le kot vir zadovoljevanja fizične potrebe, se tako stanovalci po čustveno pomoč ali drugo manjšo pomoč usmerjajo na sostanovalce, oziroma na osebe ki živijo v isti sobi. To ne pomeni, da stanovalci niso več samostojni, ampak pomeni, da se njihova samostojnost odraža v drugačnih vedenjskih vzorcih, kot se je odražala pred preselitvijo v dom oziroma skupnost.

Drugi razlog je, dinamika družbenih sprememb. Ta je povzročila hiter tempo življenja, kar pomeni, da svojci stanovalcev ne obiskujejo vsakodnevno ampak tedensko. In kot kažejo druge raziskave, si stanovalci želijo več zasebnosti predvsem v času obiskov. Ker pa so ti tedenski, lahko zmanjšano potrebo po zasebnosti pojasnujemo tudi s tem. Problemi nastanejo takrat ko stanovalci prejmejo obiske in se pri tem nimajo kam umakniti, ter ko ti ležijo na smrtni postelji. (Lang in drugi 2008, 5–21) Ker pa so v našem primeru sodelovali ljudje, ki še ne ležijo na smrtni postelji jim tako sostanovalec ne predstavlja tega problema.

Vendar je na drugi strani, kot nakazuje literatura, pomembno da ima človek prostor kamor se lahko umakne, zato se je naslednje vprašanje navezovalo na to. Tako sem jih vprašala kam se umaknejo ko si želijo biti sami. 33,9 % jih je odgovorilo, da se umakne v svojo sobo, 51,8 % jih gre na sprehod 10,7 % pa se jih nima umakniti nikamor.

Tu vidimo, da je prostor zgrajen tako, da omogoča umik, če ne ravno v sobo pa vsaj ven. Pri tem je zanimivo, da se jih veliko kljub temu, da si sobo delijo še z drugo osebo, rada umakne ravno v njo. To nam nakazuje na velik pomen tega prostora in samo osebno počutje v njem. Vendar se moramo vprašati zakaj se človek kljub temu, da bi rad bil sam, umakne v prostor, kjer ve da ne bo sam.

Glavni razlog je, da stanovalcem stanovanjski del v domovih in gospodinjskih skupnosti nadomešča življenjski prostor, na katerega so bili vajeni pred prihodom v dom oziroma skupnost. (Lang in drugi 2008) Ker so se stanovalci pred vselitvijo v dom oziroma skupnost bili vajeni umakniti v svoj prostor (dom), in ker tega sedaj nadomešča njihova soba, se ti ob potrebi po samoti umaknejo v njo.

Pri tem jih je 46,4 % mnenja, da ji njihov bivalni prostor dovolj velik in da nudi dovolj zasebnosti, 30,4 % jih je mnenja da je dovolj velik a ne nudi zasebnosti, 21,4 % jih meni da je premajhen in ne nudi dovolj zasebnosti, 1,8 % pa jih meni, da je premajhen a kljub temu nudi dovolj zasebnosti. V povezavi s tem si jih 46,4 % želi več zasebnosti 51,8 % pa si tega ne želi.

Za pojasnitev takšnih rezultatov sem uporabila Hojnik Zupancevo razlago zasebnosti. Ta meni, da je ta sestavljena iz dveh delov in sicer iz same kontrole prostora, v smislu da lahko posameznik sam zbira stike z drugimi in iz selekcije in dostopnosti informacij. Ta je v starosti ranljiva, ker se stiki zmanjšujejo, hkrati pa v neposredni prostor prihajajo nove osebe. Zaradi neskladja teh dveh se človek sprijazni s situacijo in zavestno spremeni potrebo po zasebnosti. (Hojnik Zupanc 1999, 32–33)

Z zadnjim vprašanjem, sem hotela ugotoviti njihovo možnost uveljavljanja pravice do zasebnosti pred širšo javnostjo. Na vprašanje ali imajo vrata sobe vedno odprta, tako da lahko drugi vidijo kaj počnejo, ali so ta odklenjena, ali pa jih zaklepajo, jih je 16,1 % odgovorilo, da imajo vedno odprta, 66,1 % jih ima odklenjena, 17,9 % pa jih zaklepa in odklepa po želji.

Razlog odklenjenih sob sem utemeljila z razlogom večje varnosti. Namreč osebje mora imeti dostop do sobe v primeru nesreč, ali kakršnih koli drugih varnostih razlogov, zato morajo biti vrata odklenjena.

V tem primeru sem iskala tudi povezanost med vprašanjem, ali si želijo več zasebnosti in ali bivajo v domu ali gospodinjski skupnosti. Pri tem sem ugotovila, da obstaja šibka povezava med tem, ali ljudje živijo v domu ali skupnosti, ter ali si želijo več zasebnosti. Namreč večji procent tistih ki živijo v skupnosti nima želje po večji zasebnosti, od tistih ki živijo v domu.

To nam nakazuje na boljše prostorsko razporejanje skupnosti, kjer imajo stanovalci v večini primerov svojo sobo. Razlog gre verjetno pripisovati tudi temu, da, skupnosti nudijo bližjo obliko doma in se ljudje v njih tako počutijo bolj vsakdanje, kot v domovih. (Imperl 2012, 69) Vendar pa pri tem ne smemo zanemariti dejstva, da v skupnostih po navadi živijo ljudi, ki so bolj mobilni.

7 SKLEP

Slovenija, kot tudi svet, sta na pragu sprememb. Glavna vzroka sta staranje prebivalstva in nov način življenja, ki sta posledica družbenih sprememb. Zaradi starajoče družbe, se danes razvite države vse bolj poglobljajo v koncepte staranja in samostojnosti starih ljudi. (Kerbler 2011, 14–15) Posledično se uveljavljajo nove oblike bivanja starejših, ki delujejo na podlagi boljšega zadovoljevanja materialnih in socialnih potreb stanovalcev.

V Sloveniji so takšne oblike bivanja gospodinske skupnosti. Znotraj njih živi do 12 oseb, ki za razliko od stanovalcev v domovih za ostarele, opravljajo kuhanje in pospravljanje. Te veljajo za boljšo obliko institucionalnega bivanja, zaradi mnenja da te nudijo več možnosti integracije in individualizacije stanovalcev.

Preko literature smo tako oblikovali hipoteze, ter jih preverili na podlagi anket.

Pri tem smo ugotovili, da gospodinske skupnosti veljajo za boljšo možnost integracije in individualizacije, saj stanovalcem omogoča sodelovanje pri vsakdanjih opravilih, prav tako pa jih časovno ne omejujejo, kot je to značilno za domove za ostarele.

Na večjo integracijo in individualizacijo v gospodinskih skupnostih kaže tudi večje zadovoljstvo stanovalcev s skupnimi prostori, med tem ko so z njimi v domovih manj zadovoljni. Današnji domovi so namreč po zgradbi narejeni z enostranskim, dvostranskim nizom sob. Te oblike pa ovirajo stike med ostalimi osebami (Grdiša 2010, 81–82), ter omejujejo integracijo. Med tem ko so sobe v skupnostih nanizane okoli skupnega prostora, ki omogoča več druženja.

Prišli smo tudi do ugotovitev, da si večji procent stanovalcev v domovih želi več zasebnosti, kot pa tistih v gospodinskih skupnostih. S tem se nam hipoteza o večji integraciji in individualizaciji v skupnostih potrdi.

Z raziskavo smo prav tako ugotovili, da ljudje v domovih ne kažejo, da so prostorsko in časovni bolj omejeni, kot stanovalci gospodinskih skupnostih, s čimer se druga hipoteza ovrže. Vsi namreč kljub določeni uri odhodov in obiskov menijo, da lahko dom zapustijo, ter prejemajo obiske vsak dan ne glede na čas. Razlog je omejenost bivalnega prostora na dom in

zmanjšanje mobilnosti stanovalcev, zaradi česar ne zapuščajo doma tako pogosto in je posledično omejen čas za njih ne predstavlja ovire.

Kar pa se tiče zunanjega prostora, raziskava kaže, da kljub zadovoljstvu lokacije doma oziroma skupnosti, stanovalci tako domov kot skupnosti ne zapuščajo v večji meri. Integracija se tako v večini nanaša na integracijo znotraj doma oziroma skupnosti in ne na širše okolje (zunaj doma oziroma skupnosti). To gre predpisati predvsem premajhnim spodbudam iz okolja (sami domovi in skupnosti, občine) in tudi občutku negotovosti zunaj bivalnega prostora stanovalcev.

Ena izmed dimenzij individualnosti je tudi zasebnost. Znano je, da stanovalci v gospodinjstvih skupnosti v sobi v večini primerov bivajo sami. Med tem pa so ljudje v domovih nameščeni tudi v več posteljne sobe. Ugotovili smo, da večina ljudi, od teh ki si sobo delijo, ne želi biti v sobi sama, saj poteka med sostanovalci medsebojna solidarnost, ki jim omogoča večjo institucionalno neodvisnost.

Rezultati so prav tako pokazali, da se ljudje ob želji po samoti še vedno radi umaknejo v svoje sobe, ker jim te predstavljajo življenjski prostor, in tako kljub temu da jih je v sobi več, menijo da ta predstavlja dovolj zasebnosti. S tem se hipoteza o želji po večji zasebnosti stanovalcev, ki imajo sobo še z eno ali več osebami ovrže.

Gospodinjske skupnosti tako nudijo večjo integracijo v smislu prostorske razporejenosti in individualizacijo v smislu večje zasebnosti. Vendar med njimi in domovi glede na velikost prostora, časovno omejitev in številom sostanovalcev v sobi, ni najti bistvenih razlik

Okolje se s preselitvijo v domove in skupnosti bistveno spremeni, starejši pa se na spremembe odzivajo težje. To pomeni da v novem prostoru težje izražajo osebno identiteto in težje zaznavajo okolje. (Hojnik Zupanc 1999, 30–38) Zato je bivalno okolje v domovih in gospodinjstvih skupnostih osrednjega pomena. Slednje ponujajo stanovalcem več osebne in družbene svobode, vendar družbeno še vedno delno ostajajo v okviru stereotipov.

8 LITERATURA

Adams, Richard E. in Richard T. Serpe. 2000. Social Integration, Fear of Crime, and Life Satisfaction. *Sociological Perspectives* 43 (4): 605–629.

Bauman, Zygmunt. 2002. *Tekoča moderna*. Ljubljana: Založba.

Calkins, P. Margaret in Christine Cassella. 2006. *Exploring the cost and value of private versus shared bedrooms in nursing homes*. Dostopno prek: <http://www.ideasinstitute.org/media/Bedroom%20Project-Final%20Paper5-1-07.pdf> (7. julij 2013).

Croucher, Karen, Leslie Hicks in Karen Jackson. 2006. *Housing with care for later life: a literature review*. Dostopno prek: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/9781859354384.pdf> (7. julij 2013).

Černič, Barbara in Peter Kumer. 2011. Na pragu demografskih sprememb. *Geografski obzornik* 58 (3): 4–12.

Gerritsen, D.L., N. Steverink, M.E. Ooms in M.W. Ribbe. 2004. Finding a Useful Conceptual Basis for Enhancing the Quality of Life of Nursing Home Residents. *Quality of life research* 13 (3): 611–624.

Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and self-identity*. Stanford: Atanford university press.

Goffman, Ervin. 1961. *Asylums: essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Garden City, New York: Anchor Books, Doubleday & Company.

Grdiša, Rok. 2010. *Priročnik za načrtovanje sodobnih oblik bivanja starih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.

Harper Ice, Gillian. 2002. Daily life in nursing home, Has it change in 25 years. *Journal of aging studies* 16 (4): 345–359.

Hawthorne, G. 2006. Measuring Social Isolation in Older Adults: Development and Initial Validation of the Friendship Scale. *Social Indicators Research* (77): 521–548.

- Heinzelmann, Martin. 2004. *Das Altenheim-immer noch eine »totale Institution«? Eine Untersuchung des Binnenlebens zweier Altenheime*. Göttingen: Der Sozialwissenschaftlichen Fakultät. Dostopno prek: <http://ediss.uni-goettingen.de/bitstream/handle/11858/00-1735-0000-0006-B3CD-6/heinzelmann.pdf?sequence=1> (8. julij 2013).
- Hojnik Zupanc, Ida. 1994. *Institucionalno bivanje starih ljudi*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.
- 1999. *Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem smislu*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.
- Imperl, Franc. 2012. *Kakovost oskrbe starejših - izziv za prihodnost*. Logatec: Firis Imperl & Co.
- Kambič, Jana. 1998. Institucionalni vidiki življenja v domovih za stare ljudi. *Socialno delo* 37 (2): 131–137.
- Kerbler, Boštjan. 2001. Pametni dom za samostojno in kakovostno bivanje starejših ljudi. *AR: arhitektura, raziskave* (2): 15–22.
- 2011. Alternativne oblike bivanja za starejše. *Geografski obzornik* 58 (3): 13–19.
- Lang, F.R., S.A. Engel, R. Rupprecht, M. Sonnenberg in A. Szymanska. 2007. *Das Einzelzimmer im Alten und Pflegeheim*. Dostopno prek: http://www.geronto.uni-erlangen.de/forschung/ipg_research_notes_2008-01.pdf. (7. junij 2013).
- Mali, Jana. 2006. Koncept totalne ustanove in domovi za stare. *Socialno delo* 45 (1/2): 17–27.
- Ragin, Charles C. 2007. *Družboslovno raziskovanje: enotnost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ramovš, Jože. 2003. *Kakovostna starost*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- 2004. Dom za stare ljudi z vidika kakovosti osebnega življenja in medčloveškega sožitja. *Kakovostna starost* 7 (2): 11–12.
- Statistični urad Republike Slovenije. *Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060*. Dostopno prek: <https://www.stat.si/doc/pub/prebivalstvo2009.pdf> (7. julij 2013).

Swedberg, Richard. 1999. Max Weber as an Economist and as a Sociologist: Towards a Fuller Understanding of Weber's View of Economics. *The American Journal of Economics and Sociology* 58 (4): 561–582.

Uradni list Republike Slovenije. *Pravilnik o minimalni tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev*. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=74123> (17. april 2013).

Uradni list Republike Slovenije. *Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev*. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=98087&part=&highlight=pravilnik+o+standardih+in+normativih+socialnovarstvenih+storitev> (7. julij 2013).

Weinstein, M. Raymond. 1982. Goffman's Asylums and the social situation of mental patients. *Orthomolecular psychiatry* 11 (4): 267–274.

PRILOGA A: Vprašalnik o integraciji in individualizaciji domov za ostarele in gospodinjskih skupnostih

Spol

- a) moški
- b) ženski

Starost

Bivališče

- a) dom
- b) hišna skupnost

Koliko časa že bivate v domu/ hišni skupnosti?

Obiske lahko sprejmete

- a) vsak dan, ne glede na uro
- b) vsak dan, le v določenih urah
- c) le ob določenih dnevih ne glede na uro
- d) le ob določenih dnevih, ob določenih urah

Dom lahko zapustite in se zopet vrnete

- a) vsak dan, ne glede na uro
- b) vsak dan, ob določenih urah
- c) ob določenih dnevih ne glede na uro
- d) ob določenih dnevih, ob določeni uri

Število oseb v vaši sobi je

- a) v sobi sem sam
- b) sobo si delim s partnerjem
- c) sobo si delim z osebo, ki je pred tem nisem poznal
- d) sobo si delim z dvema ali več osebama

Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z c, ali d, prosim odgovorite še tega, drugače ga lahko preskočite.

Ali si želite, da bi bili v sobi sami? Zakaj?

- a) da _____
- b) ne _____
- c) včasih, vendar mi je všeč, da imam ob sebi sostanovalca

Ali si kopalnico delite še s kom drugim?

- a) ne
- b) da, s partnerjem
- c) da, s sostanovalcem/ci

Vrata vaše sobe so

- a) vedno odprta, tako da lahko drugi vidijo kaj počnete
- b) odklenjena vrata, vsak lahko vstopi ko hoče
- c) vrata odklepate in zaklepate po želji

Ko želite biti sami

- a) se umaknete v svojo sobo
- b) greste na sprehod
- c) nimate se kam umakniti

Pri katerih stvareh sodelujete (možnih več odgovorov)

- a) pospravljanje
- b) urejanje okolice
- c) kuhanje
- d) pomoč pri prireditvah
- e) aktivnosti ki se izvajajo znotraj doma/skupnosti

Ali sodelujete pri aktivnostih ki se izvajajo zunaj doma/skupnosti?Kateri?

- a) ne
- b) da _____

Kolikokrat ste v zadnjem tednu zapustili dom/ skupnost, ter ste odšli po zunanjih opravkih?

- a) nikoli
- b) enkrat
- c) 2-6
- d) vsak dan

Če ste na prejšnjo vprašanje odgovorili z b,c,d, prosim odgovorite, kakšni so bili vaši opraski.

Ali se Vam zdi da je bivanjski prostor (vaša soba)dovolj velik, ter da vam nudi dovolj zasebnosti?

- a) zdi se mi dovolj velik a ne nudi zasebnosti
- b) zdi se mi premajhen, vendar nudi dovolj zasebnosti
- c) zdi se mi premajhen, ter ne nudi dovolj zasebnosti
- d) zdi se mi dovolj velika, prav tako nudi dovolj zasebnosti

Ali si želite, da bi Vaš dom nudil več zasebnosti?

- a) da
- b) ne

Ali menite, da je dovolj prostorov, za druženje, ali so ti dovolj veliki?

- a) prostorov za druženje je dovolj a so premajhni
- b) prostorov za druženje ni dovolj, prav tako so ti prostori premajhni
- c) prostorov za druženje je dovolj, prav tako so dovolj veliki

Ali menite, da je lokacija doma/skupnosti primerna? Npr. oddaljenost od mesta, bližina trgovin, bližina avtobusne postaje

- a) da
- b) ne